

## ROLA ARCHITEKTA KRAJOBRAZU – W ŚWIETLE PRAWA

### THE ROLE OF LANDSCAPE ARCHITECT – IN THE EYES OF THE LAW

**Przemysław Wolski**

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu, Katedra Architektury Krajobrazu

---

Artykuł ten jest wypowiedzią nt. roli architekta krajobrazu w gospodarowaniu przestrzenią w Polsce. Scharakteryzowano warunki uprawiania zawodu architekta krajobrazu w Polsce na tle aktualnego stanu uwarunkowań formalno-prawnych i organizacyjnych, które determinują gospodarowanie zasobami krajobrazowymi Polski, i tym samym określają rolę architekta krajobrazu. Przedstawiono krytyczną ocenę faktycznego gospodarowania polskim krajobrazem oraz propozycję działań naprawczych. Scharakteryzowano warunki uprawiania zawodu architekta krajobrazu w Polsce, odnosząc je do polskiego prawa inwestycyjnego, które powinno definiować rolę architekta krajobrazu i stwarzać prawne gwarancje dla jego udziału w procesie inwestycyjnym. Przedstawiono charakterystykę zawodu architekta krajobrazu. Nakreślono główne cele kształcenia architektów krajobrazu, wynikające z zadań stawianych tej dyscyplinie.

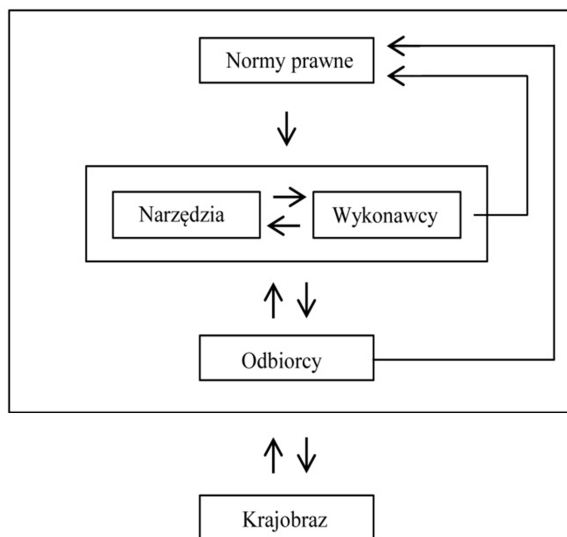
**Słowa kluczowe:** *architekt krajobrazu, kształtowanie krajobrazu, planowanie przestrzenne*

The article is a statement on the role of a landscape architect in the system of spatial planning in Poland. The article describes the conditions of practicing the profession of landscape architect in Poland on the background of the current state of the legal and organizational conditions which determine the management of landscape resources in Poland thereby defining the role of the landscape architect. A critical factual assessment of the landscape management in Poland and proposed corrective measures was presented. Conditions for practicing the profession of landscape architect in Poland were characterized in reference to the Polish investment law, which should define the role of the landscape architect and create legal guarantees for landscape architect's participation in the investment process. The landscape architect profession have been characterized. The main objectives of the education of landscape architects were outlined, which arise from the tasks required in this profession.

**Key words:** *landscape architect, landscape planning, spatial planning*

## Wstęp

Przedmiotem artykułu jest ukazanie roli architekta krajobrazu, na tle uwarunkowań formalno-prawnych, w celu wywołania dyskusji i, na podstawie jej wyników, podjęcia interwencji w sprawie funkcjonowania systemu ochrony i kształtowania krajobrazu w Polsce oraz usytuowania w nim zawodu architekta krajobrazu. Udział architektów krajobrazu w gospodarowaniu zasobami krajobrazowymi jest bowiem stale nieokreślony (por. Wolski i Cieślak 2000; Wolski 2015). System ochrony i kształtowania krajobrazu składa się z czterech elementów: **norm prawnych**, które pełnią funkcję sterującą; **wykonawców**, którzy na podstawie norm prawnych, wykorzystując **narzędzia**, ustalone przez prawo, opracowują programy i projekty ochrony i kształtowania krajobrazu; **odbiorców**, czyli beneficjentów działań na rzecz ochrony i kształtowania krajobrazu (ryc. 1).



Ryc. 1. System ochrony i kształtowania krajobrazu (oprac. P. Wolski)

Już w rozdziale 1 tej ustawy pojawiają się dwa sprzeczne ze sobą zapisy dotyczące krajobrazu.

W art. 2. 1 ustawy, krajobraz zaliczono do zasobów, tworów i składników przyrody, co jest niezgodne z ustawową definicją krajobrazu, a także z art. 1 tejże ustawy. Ten błąd można łatwo sprostować. Są jednak ważniejsze niedociągnięcia ustawy krajobrazowej, które będą miały wpływ na funkcjonowanie systemu ochrony i kształtowania krajobrazu, a w tym na udział architektów krajobrazu w owym systemie. Dotyczą one:

- nieprawidłowego zdefiniowania pojęcia krajobrazu;
- braku definicji kształtowania krajobrazu;
- braku zapisów o powszechnym obowiązku ochrony i kształtowania krajobrazu;
- braku nadania statusu prawnego obiektom architektury krajobrazu.

Funkcjonowanie systemu ochrony i kształtowania krajobrazu zależy od metodologicznej spójności norm prawnych, regulujących ów obszar działań. Tzw. ustawa krajobrazowa, której ustanowienie jest niezwykle istotne dla środowiska zawodowego architektów krajobrazu, dawała szansę na uzyskanie przejrzystości ustawowych zapisów dotyczących ochrony i kształtowania krajobrazu. Jednak nie osiągnięto w pełni tego celu (Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r.). Na podstawie ustawy wprowadzono zmiany w dziesięciu różnych ustawach, m.in. w ustawie o ochronie przyrody (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r.).

Wyszczególnione powyżej słabe punkty ustawy krajobrazowej należy poddać pod dyskusję w środowisku zawodowym architektów krajobrazu, w celu wyeliminowania wad i luk, które zawiera ustawa, bo wymaga tego dobro krajobrazu i pomyslny rozwój naszego zawodu. **Jedyną drogą dla wzmocnienia roli architektów krajobrazu w gospodarowaniu przestrzenią jest wyraziste umocowanie w prawie zapisów dotyczących ochrony i kształtowania krajobrazu.**

Artykuł dotyczy tych ustaw – regulowanych przez ustawę krajobrazową – i tych ich zapisów, które odnoszą się do ww. słabych punktów ustawy.

Ustanowienie ustawy krajobrazowej daje także powód do wprowadzenia zmian w definicji zawodu architekta krajobrazu tak, by była ona zgodna z nowymi celami działań, które wprowadza ustawa (Rozporządzenie 1995; Rozporządzenie 2014; Wortal 2017).

### Definicja krajobrazu – przedmiotu ochrony i kształtowania

Właściwe zdefiniowanie pojęcia krajobrazu ma kluczowe znaczenie dla systemu ochrony i kształtowania krajobrazu, a w nim dla określenia roli zawodu architekta krajobrazu.

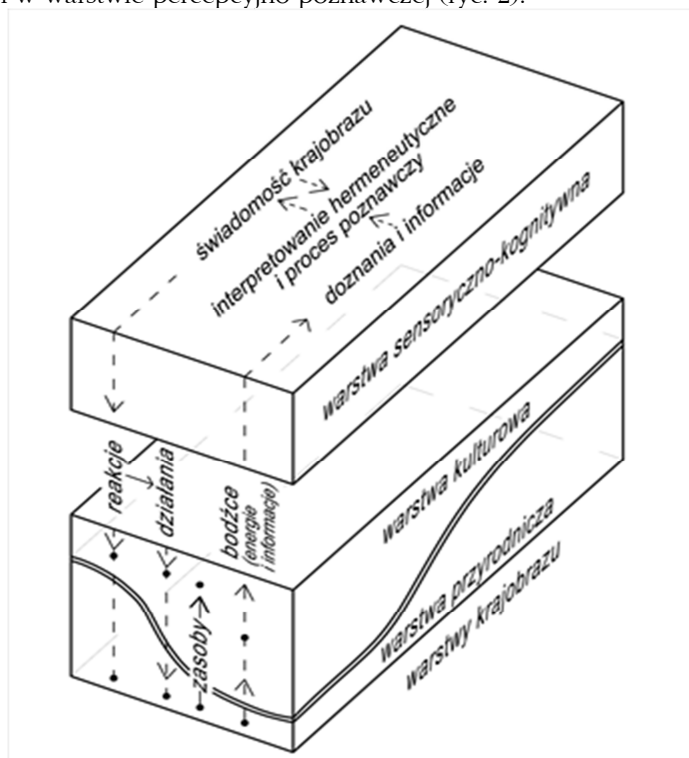
Według ustawy krajobrazowej, krajobraz to ... *postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka*. W języku polskim słowo „postrzegać” ma wyłącznie znaczenie sensoryczne. Tak rozumiana jest definicja krajobrazu, zarówno przez twórców ustawy, jak i większość jej adresatów, co znalazło potwierdzenie w wypowiedziach niektórych uczestników konferencji poświęconej wdrażaniu ustawy krajobrazowej, która odbyła się w dniach 3 i 4 listopada 2015 r. (Konferencja 2015). Użyte w definicji krajobrazu, zawartej w Europejskiej Konwencji Krajobrazowej (European 2000), słowo „*perceive*” ma, poza znaczeniem sensorycznym, także znaczenie kognitywne, a zarazem materialne i funkcjonalne, i nie jest tożsame z polskim „postrzegać” (Solon 2015: 30; Wolski 2016a: 136). Błędne jest także użycie w ustawowej definicji spójnika rozłącznego „lub”, co wyraźnie wskazuje, że są krajobrazy ukształtowane wyłącznie w wyniku działania czynników naturalnych, i inne krajobrazy, które powstały w pełni jedynie dzięki działalności człowieka.

Ustawowa definicja krajobrazu ogranicza ochronę i kształtowanie krajobrazu tylko do sfery estetycznej. Ma to swoje odzwierciedlenie w treści ustawy. Ustawa krajobrazowa – w obecnej postaci – nie będzie chroniła przed niekorzystnymi zmianami funkcjonowania przyrodniczego krajobrazu. Także nie toruje drogi dla projektowania krajobrazu, w którym wykorzystuje się naturalne procesy i zjawiska klimatyczne, hydrologiczne, biologiczne i geochemiczne – dla uzyskiwania jak najlepszych efektów środowiskowych.

Pomimo że ustawowa definicja krajobrazu jest niezgodna z jej wzorcem (European 2000), to jednak sam fakt zdefiniowania tego pojęcia należy ocenić pozytywnie, bo otwiera drogę do dyskusji, w wyniku której może być wprowadzona właściwa definicja pojęcia krajobrazu.

Nie podzielać poglądu ustawodawcy na rozumienie pojęcia krajobrazu, przedstawiam inną jego definicję, którą przyjmuję za punkt odniesienia dla określenia roli architekta krajobrazu. Z perspektywy projektowania/planowania i budowy krajobrazu – **krajobraz jest ustrojem obiektów i zjawisk przyrodniczych oraz zdeteminowanych przez nie, a jednocześnie wpływających na nie, obiektów**

**tów i zjawisk kulturowych, które razem wypełniają przestrzeń i są źródłem percepcji i poznania** (Wolski 1988: 58). Tak zdefiniowany krajobraz jest obiektywnie istniejącą strukturą (w jego warstwie materialnej) oraz fenomenem, umiejscowionym w warstwie percepcyjno-poznawczej (ryc. 2).



Ryc. 2. Odwzorowanie krajobrazu, który jest przedmiotem projektowania/planowania i budowy (Wolski i Kott 2012: 301)

Przedstawiam powyższą opinię z zamiarem wywołania dyskusji, w wyniku której odpowiednie wspólne ciało, reprezentujące nasze środowisko zawodowe, wystąpi do ustawodawcy z wnioskiem o zmianę definicji pojęcia krajobrazu.

### **Kształtowanie krajobrazu – pojęcie nieokreślone**

Ustawa krajobrazowa wprowadza do polskiego prawa pojęcie kształtowania krajobrazu (por. Wolski 2011: 18 i 19). Nie zostało ono wprawdzie zdefiniowane, ale może stać się – po spełnieniu warunku niezbędnego zdefiniowania – celem i treścią programów, planów i projektów zagospodarowania przestrzennego. Jest to druga ważna zmiana w polskim ustawodawstwie dotyczącym gospodarki przestrzennej.

Dotychczas problematyka krajobrazu, w planach zagospodarowania przestrzennego (wojewódzkich i miejscowych) oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, ograniczana jest głównie (poza nielicznymi wyjątkami) do ochrony obszarów, terenów i obiektów na mocy ustawy o ochronie przyrody (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r.), prawa ochrony środowiska (Ustawa

z dnia 27 kwietnia 2001 r.) oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r.). W takim ujęciu celem jest jedynie ochrona istniejących zasobów. Kształtowanie krajobrazu jest pomijane bądź marginalizowane i będzie tak nadal, dopóki jego cele nie zostaną jasno określone.

Autor przedstawia tu przykład z własnej praktyki zawodowej. Dotyczy on projektu zagospodarowania górnej płyty parkingu podziemnego na terenie SGGW w Warszawie. Zagospodarowanie płyty parkingu zrealizowano w 2004 r. (ryc. 3). Pominięto przyrodnicze funkcjonowanie tego terenu, pokrywając całą jego powierzchnię (1.2 ha) płytami granitowymi i kostką granitową. **Realizację takiego rozwiązania umożliwiły ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.** Po dziesięciu latach postanowiono zmienić zagospodarowanie górnej płyty parkingu wprowadzając ład krajobrazowy (ryc. 4).



Ryc. 3. Zagospodarowanie górnej płyty parkingu na terenie SGGW, lipiec 2014 (Fot. P. Wolski)



Ryc. 4. Przebudowana górna płyta parkingu na terenie SGGW, na podstawie projektu Wolskiego i in. (2015), jesień 2016 (Fot. M. Wasilewski)

Z powodu braku ustawowej definicji, kształtowanie krajobrazu może być dowolnie interpretowane, zarówno przez sporządzających plany, jak i przez autorów planów. Brak definicji może być przeszkodą we właściwym realizowaniu celów kształtowania krajobrazu. Z treści ustawy wynika, że w każdym planie miejscowym należy obowiązkowo określić zasady kształtowania krajobrazu. Wymaganie to dotyczy jedynie planów miejscowych. Ustawa nie stawia tego wymagania w odniesieniu do: projektów obiektów budowlanych; studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz planów zagospodarowania przestrzennego województw. W rezultacie, zasady kształtowania krajobrazu, w opracowaniach planów miejscowych, nie będą mogły wynikać ze studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, bo w tych opracowaniach określać się będzie jedynie zasady ochrony krajobrazu. Ograniczenie zakresu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania tylko do ochrony krajobrazu, eliminuje ważną część ustaleń, które powinny mieć swoją kontynuację w opracowaniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W efekcie tego, w planach miejscowych będą pomijane ustalenia, które powinny pochodzić z wyników analiz wykonywanych w większej skali przestrzennej.

Z przyczyny braku definicji kształtowania krajobrazu nie jest możliwe ustalenie – czym miałoby się ono różnić od utrzymywania ład przestrzenny na obszarach objętych planami? Według ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym: *ład przestrzenny – to takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wyma-*

gania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne (Ustawa z dnia 27 marca 2003 r.). Tak zdefiniowany ład przestrzenny uwzględnia cele wynikające z wadliwej definicji krajobrazu, sformułowanej w ustawie krajobrazowej. Nie ma różnic pomiędzy wykładniami definicji ładu przestrzennego i ustawowej definicji krajobrazu. Bez prawidłowego zdefiniowania pojęcia krajobrazu nie będzie możliwe zdefiniowanie kształtowania krajobrazu.

Stwierdzenie, że ład przestrzenny ... *uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania...*" (ib.) sprowadza kształtowanie krajobrazu do utrzymania ładu przestrzennego. Dopóki ustawa odnosiła się jedynie do ładu przestrzennego było jasne, że to pojęcie jest przynależne głównie architekturze i urbanistyce. **Wprowadzenie ustawowego pojęcia kształtowania krajobrazu rozszerza zakres ładu przestrzennego o ład krajobrazowy i przypisuje związane z tym zadania architekturze krajobrazu.** Kształtowanie krajobrazu mieści się w definicji ładu przestrzennego i może konkretyzować zakres oraz treści ustaleń określających ów ład. Architektura krajobrazu powinna aspirować do zajęcia w tych działaniach pozycji wiodącej, szczególnie w przedsięwzięciach, które mogą prowadzić do znaczących zmian cech przyrodniczych powłoki krajobrazowej.

Celem kształtowania krajobrazu powinna być dbałość o wartości: przyrodnicze, kulturowe, artystyczne, duchowe, wychowawcze i edukacyjne krajobrazu, które są istotne dla: ochrony dziedzictwa narodowego, jakości życia, poczucia tożsamości narodowej i wyzwalania uczuć patriotycznych, spójności społecznej, ochrony i tworzenia różnorodności przyrodniczej, a także dla korzyści gospodarczych i politycznych (Wolski 2016 b). Kształtowanie krajobrazu jest działaniem *ex ante*, o charakterze ewaluacyjnym, którego podstawą jest systematyczne badanie cech krajobrazu, w celu ciągłego poprawiania jego stanu. Kształtowanie krajobrazu jest procesem prewencyjnym, mającym na celu nie tylko ochronę zasobów krajobrazowych, ale także ich pomnażanie (Wolski 2011: 14). Zatem, szczególnym polem działania jest kształtowanie prawidłowego funkcjonowania przyrodniczego krajobrazu, a więc dobrego funkcjonowania: klimatycznego, hydrologicznego, geodynamicznego, biologicznego i geochemicznego. Kształtowanie krajobrazu jest m.in. kształtowaniem procesów. Z zadań tych wynika, że **kompetencjami kluczowymi adeptów architektury krajobrazu powinny być umiejętności wykorzystywania w praktyce wiedzy z zakresu nauk przyrodniczych stanowiących istotę zawodu architekta krajobrazu.**



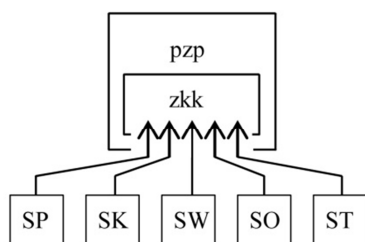
Ryc. 5. *Riverside* w 2002 r. Olmsed, Vaux & Co., początek przedsięwzięcia w 1868 r. (Fot. P. Wolski)



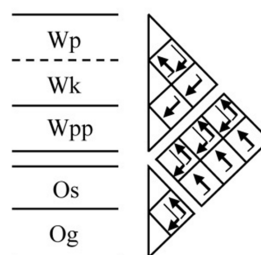
Ryc. 6. *Emerald Necklace* w 2002 r. Olmsted, początek przedsięwzięcia w 1881 r. (Fot. P. Wolski)

Rolę architekta krajobrazu wyznaczył Olmsted, realizując dwa sztan-darowe projekty: *Riverside* (Olmsted, Vaux & Co.) – początek przedsięwzięcia w 1868 r. (ryc. 5) (Hoefler 1995) i *Emerald Necklace* – początek przedsięwzięcia w 1881 r. (ryc. 6) (Zaitzevsky 1992). Współcześnie, tak wskazana rola ma coraz większe uzasadnienie, a przedstawione przykłady powinny wyznaczać jedną z dróg rozwoju architektury krajobrazu w Polsce. *Riverside* była alternatywą dla *jeffersonowskiego* „miasta w kratę”. Była realizacją wskazującą na znaczenie kontekstu krajobrazowego w urbanistyce. Olmsted podporządkował układ przestrzenny miasta warunkom naturalnym miejsca i nadał mu formę krajobrazową. Natomiast *Emerald Necklace* jest realizacją środowiskową. Jest przykładem rozwiązania problemu sanitarnego z wykorzystaniem środków służących kształtowaniu krajobrazu.

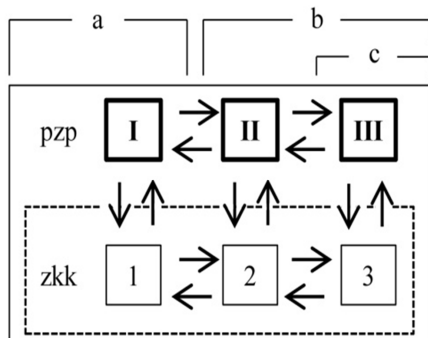
W polskim planowaniu przestrzennym problematyka kształtowania krajobrazu nie ma tak jasno określonego miejsca. Zakres oraz „język” rysunków planów zagospodarowania przestrzennego nie uwzględniają w stopniu wystarczającym ustaleń, które powinny dotyczyć kształtowania warstwy przyrodniczej krajobrazu. Tak o słabości „języka” planów pisał Novák w roku 1950: *W planach osiedli* (rysowanych jak dotychczas) *nie są uwidocznione zjawiska, które tkwią w przestrzeni i bardzo wyraźnie decydują o naszym życiu* (Novák 1997: 16).



Ryc. 7. Umieszczenie problematyki kształtowania krajobrazu (zkk) w planie zagospodarowania przestrzennego regionu (pzp): SP – system przyrodniczy, SK – system kulturowy, SW – system wytwórczy, SO – system osadniczy, ST – system techniczny (wg Wolski 1986: 36)



Ryc. 8. Krajobraz oraz jego otoczenie społeczne (Os) i gospodarcze (Og): Wp – warstwa przyrodnicza krajobrazu, Wk – warstwa kulturowa krajobrazu, Wpp – warstwa percepcyjno-poznawcza krajobrazu (wg Wolski 1986: 36, zmienione)



Ryc. 9. Schemat podstawowych czynności dotyczących kształtowania krajobrazu (zkk) w procesie opracowywania koncepcji planu zagospodarowania przestrzennego (pzp): a – faza analiz i formułowania głównych problemów projektowych, b – faza poszukiwania rozwiązań, c – faza weryfikowania rozwiązań i wyboru rozwiązania optymalnego, I – cele planowania, II – program zagospodarowania przestrzennego, III – koncepcja planu zagospodarowania przestrzennego, 1 – cele kształtowania krajobrazu, 2 – program kształtowania krajobrazu, 3 – koncepcja kształtowania krajobrazu (wg Wolski 1986: 37, uproszczone)

Kształtowanie krajobrazu powinno się łączyć z innymi czynnościami planowania przestrzennego tak, jak to autor przedstawił na rycinach 7, 8 i 9. Ilustrują one

umiejscowienia problematyki kształtowania krajobrazu w planie regionalnym (Wolski 1986).

Wprowadzenie obowiązku ustalenia zasad kształtowania krajobrazu uzasadnia podjęcie dyskusji nad zakresem, treścią i formą materiałów planistycznych, które powinny stanowić podstawę do tych ustaleń. Zakres i treści materiałów planistycznych powinny wynikać ze zdefiniowanego kształtowania krajobrazu.

Należy także wnioskować, by **przepisy ustaw dawały podstawy dla powszechnego kształtowania krajobrazu**. Uwaga ustawodawcy skierowana jest głównie na krajobrazy o cechach pozytywnych. Nie jest to zgodne z Europejską Konwencją Krajobrazową (European 2000).

Dla określenia statusu zawodu architekta krajobrazu istotne jest zdefiniowanie pojęcia kształtowania krajobrazu, a w tym szczególnie jego zakresu uwzględniającego relację z pojęciem ładu przestrzennego.

### Obiekty architektury krajobrazu – przedmiotem prawa

Ustawa krajobrazowa nie zauważa niezgodności prawa budowlanego (Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.) z Polską Klasyfikacją Obiektów Budowlanych (Rozporządzenie 1999). W prawie budowlanym pominięto „budowle rekreacyjne pozostałe”, do których zalicza się m.in. „ogrody i parki publiczne, skwery, ogrody botaniczne i zoologiczne”. Obiekty te powinny być w prawie budowlanym wyodrębnioną kategorią obiektów budowlanych, chronionych przed przypadkowymi działaniami naruszającymi ich kompozycję i funkcję (Wolski 2015).

Nie zauważono również, że pojęcie krajobrazu jest nieobecne w prawie budowlanym, choć we wcześniejszej jego edycji było. W przepisach prawa budowlanego brakuje wymagania podstawowego, dotyczącego dostosowania budynku i związanych z nim urządzeń budowlanych do uwarunkowań krajobrazowych.

Są to istotne przeoczenia autorów ustawy krajobrazowej, wymagające interwencji ze strony środowiska zawodowego architektów krajobrazu.

### Definicja zawodu architekta krajobrazu

Definicja zawodu architekta krajobrazu ma znaczenie dla określenia miejsca w realizowaniu zadań gospodarczych i społecznych. Według rozporządzenia w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności: *Zawód ... oznacza zestaw zadań (czynności) wyodrębnionych w wyniku społecznego podziału pracy, wymagających kompetencji nabytych w toku uczenia się lub praktyki...* (Rozporządzenie 2014).

Oficjalnym źródłem informacji o zawodzie architekta krajobrazu jest „Klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy” (dalej nazywana „klasyfikacją” ib.) oraz pochodzące z tego dokumentu charakterystyki zawodów, dostępne na wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia (Wortal 2017).

Cele ww. rozporządzenia jasno określają normatywną rolę klasyfikacji, bo skoro jest ona stosowana w zakresie szkolenia zawodowego, to powinna zawierać charakterystyki zawodów i specjalności, wynikające z aktualnych zadań gospodarczych i społecznych, na podstawie których powinny być m.in. formułowane cele i treści kształcenia zawodowego. Charakterystyka zawodu architekta krajobrazu – opracowana w 1995 r., której autor był twórcą, (Rozporządzenie 1995) – pozostawała do ubiegłego roku niezmieniona, pomimo że w ciągu ostatnich dwudziestu lat czterokrotnie wprowadzono zmiany w rozporządzeniu.



W rezultacie ratyfikowania przez Polskę Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, której efektem jest ustawa krajobrazowa, charakterystyka zawodu z 1995 r. uległa dezaktualizacji. W listopadzie 2016 r. autor skierował w tej sprawie list do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, przedstawiając w nim propozycję zmiany treści charakterystyki zawodu architekta krajobrazu (Wolski 2016c). Dodatkowym powodem napisania listu był opis zawodu, zamieszczony w zakładce Doradca 2000, który był niespójny z charakterystyką z 1995 r., gdyż ograniczał cele architektury krajobrazu jedynie do projektowania, realizowania i pielęgnowania obiektów architektury krajobrazu, pomijając zadania związane z kształtowaniem krajobrazu w skali wielkoprzestrzennej. Ponadto, jeden z jego fragmentów miał następującą treść: *Podczas realizacji projektu bądź pielęgnacji obiektów architektury krajobrazu wykorzystywane są różne narzędzia, np. szpadel, młotek, graca...*

W tym samym miesiącu autor otrzymał list od p. Hanny Świątkiewicz-Zych, dyrektora Departamentu Rynku Pracy w MRPiPS, z informacją, że dotychczasowa treść opisu zawodu architekta krajobrazu zostanie zmieniona (Świątkiewicz-Zych 2016). Tak też się stało. W tab. 1 przedstawiono porównanie syntetycznej części charakterystyki zawodu architekta krajobrazu z 1995 r., z charakterystyką aktualną.

Tab. 1. Porównanie syntetycznej części charakterystyki zawodu architekta krajobrazu wg Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 20 kwietnia 1995 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, z charakterystyką aktualną (Wortal 2017).

<b>Charakterystyka zawodu architekta krajobrazu według</b>	
<b>Rozporządzenia z 1995 r.</b>	<b>Wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia z 2017 r.</b>
<p><b>Synteza:</b> Opracowuje programy oraz projekty budowy i modernizacji obiektów architektury krajobrazu i terenów zieleni miejskiej, a także projekty ochrony i kształtowania krajobrazu terenów niezurbanizowanych w celu zachowania i rozwijania różnorodności, osobliwości i piękna krajobrazu; pełni kontrolę nad realizacją projektowanych obiektów w ramach nadzoru autorskiego; prowadzi studia i badania nad praktycznym wykorzystaniem w dziedzinie architektury krajobrazu wyników prac z innych dziedzin: ekologii, geologii i geomorfologii, klimatologii, hydrologii, fitosocjologii, geografii fizycznej kompleksowej, ochrony środowiska przyrodniczego, ogrodnictwa, leśnictwa, gospodarki wodnej, historii sztuki, architektury etc.</p>	<p><b>Synteza:</b> Opracowuje programy i projekty ochrony i kształtowania krajobrazu, na różnych poziomach planowania przestrzennego oraz projekty budowy i modernizacji obiektów architektury krajobrazu w celu zachowania i rozwijania zasobów przyrodniczych i kulturowych krajobrazu; pełni kontrolę nad realizacją projektowanych obiektów w ramach nadzoru autorskiego; prowadzi studia i badania nad praktycznym wykorzystaniem w dziedzinie architektury krajobrazu wyników prac z innych dziedzin: ekologii, geologii i geomorfologii, klimatologii, hydrologii, fitosocjologii, geografii fizycznej kompleksowej, ochrony środowiska przyrodniczego, ogrodnictwa, leśnictwa, gospodarki wodnej, historii sztuki, architektury etc.</p>

Przedstawiony na Wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia (Wortal 2017) opis zawodu architekta krajobrazu należy poddać krytycznej ocenie tak, by definicja zawodu, w sposób właściwy, wyznaczała dalszą drogę dla jego rozwoju.

## Podsumowanie i wnioski

1. Dla właściwego wykorzystania wiedzy i umiejętności architektów krajobrazu, w działaniach związanych z gospodarowaniem zasobami krajobrazowymi, konieczne jest spełnienie następujących warunków: 1) ustanowienie takiego prawa ochrony i kształtowania krajobrazu, które będzie metodologicznie spójne. Ważne jest przede wszystkim prawidłowe zdefiniowanie pojęcia krajobrazu tak, by stanowiło ono właściwą podstawę aksjologiczną dla działań dotyczących ochrony i kształtowania krajobrazu. Na podstawie tak ustalonej definicji powinny być określone cele, zakres i treści kształtowania krajobrazu na wszystkich poziomach projektowania krajobrazu; 2) wypełnienie ewidentnej luki konstrukcyjnej w prawie budowlanym, które pomija obiekty architektury krajobrazu, czyli – wymienione w Polskiej Klasyfikacji Obiektów Budowlanych – „budowle rekreacyjne pozostałe”; 3) realizowanie powszechnej ochrony krajobrazu i powszechnego kształtowania krajobrazu tak, jak to określa Europejska Konwencja Krajobrazowa; 4) chronienie krajobrazu poprzez gospodarowanie nim oraz integrowanie gospodarowania krajobrazem z wszelkimi dziedzinami mającymi związek z gospodarką przestrzenną; 5) stosowanie podejścia krajobrazowego w planowaniu przestrzennym, polegającego na uwzględnianiu w nim funkcji przyrodniczych i kulturowych krajobrazu. Wymaga to uzupełnienia problematyki planów zagospodarowania przestrzennego o treści dotyczące kształtowania krajobrazu, a także określenia wymaganego zakresu, treści i formy materiałów planistycznych, które powinny stanowić podstawę do ustalenia zasad kształtowania krajobrazu, na poszczególnych poziomach planowania przestrzennego.

2. Zmieniająca się rola zawodu architekta krajobrazu wymaga sformułowania definicji zawodu, która powinna być podstawą dla ustanowienia jego formalnego statusu, a także punktem odniesienia dla standardów kształcenia architektów krajobrazu.

3. W przekonaniu autora przedstawione powyżej wnioski powinny być poddane dyskusji w ramach XX Forum Architektury Krajobrazu.

## Bibliografia

- *European Landscape Convention, Florence, 20.10.2000.* (2000) „European Treaty Series” – No. 176. Dostępne na: <https://rm.coe.int/.../DisplayDCTMContent?documentId...> [dostęp: 27.03.2017].
- Hoefler E.O.C. (1995). *A Model Suburb Is Born*. In: H.J. Bassman (ed.), *Riverside. Then and Now, Third Edition*. Riverside, Illinois: Riverside Historical Commission, pp. 72-105.
- Konferencja: „Wdrażanie ustawy krajobrazowej w praktyce”. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Polskie Towarzystwo Urbanistyczne. Warszawa, 3-4 listopada 2015 r.
- Novák Z. (1997). *Planowanie regionalne i udział w nim architekta*. Skrypt dla studentów wyższych szkół technicznych, Wyd. III jubileuszowe. Kraków: Politechnika Krakowska.
- Solon J. (2015). *Krajobraz jako przestrzeń integrująca różne podejścia do ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz kształtowania warunków życia społeczeństwa* [w:] S. Ratajski i M. Ziółkowski (red.). *Krajobraz kulturowo-przyrodniczy z perspektywy społecznej*. Warszawa: Polski Komitet do spraw UNESCO, Narodowe Centrum Kultury, s. 27-47.
- Świątkiewicz-Zych H. (2016). [list] Dr Przemysław Wolski, Wydział Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu, Katedra Architektury Krajobrazu. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, DRP.II.40413.30.2016.EZD, Warszawa, 24.11.2016. Archiwum P. Wolskiego.
- Wolski P. (1986). *Problematyka kształtowania krajobrazu w planie przestrzennego zagospodarowania (uwagi do metodyki planowania krajobrazu województwa katowickiego)*. „Śląski Kwar-

- talnik Urbanistyki i Architektury”. *Problematyka ekologiczna w gospodarowaniu przestrzenią*. Katowice: Komisja Urbanistyki i Architektury Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Katowicach, Wydawca: Główny Architekt Województwa Katowickiego, Nr 1/1986, s. 33-43.
- Wolski P. (1988). *O pojęciu krajobrazu i jego stosowaniu w dziedzinie architektury krajobrazu* [w:] L. Majdecki (red.). *Problemy architektury krajobrazu*, t. I. Warszawa: Wyd. SGGW-AR, s. 53-66.
  - Wolski P. (2011). *Szkieł do polityki kształtowania krajobrazu* [w:] *Ochrona krajobrazu przyrodniczego i kulturowego a rozwój cywilizacyjny. Twórczość, dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze bogactwem Polski*. „Biuletyn Forum Debaty Publicznej”, nr 3, kwiecień 2011. Warszawa. Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, s. 17-24 i 59-60; oraz: strona internetowa Prezydenta RP (prezydent.pl); zakładka Forum Debaty Publicznej.
  - Wolski P. (2015). *Us – outside the law/ My – poza prawem*. „Architektura krajobrazu. Studia i prezentacje”, [online] Nr 3/2015, s. 72-75. Available at: <http://architekturakrajobrazu.up.wroc.pl/> [Accessed 18 May 2015].
  - Wolski P. (2016a). *Krajobraz w procesie projektowania – podstawy metodyczne* [w:] J. Rylke (red.). *Warszawska szkoła architektury krajobrazu. Monografia: Sztuka Ogrodu, Sztuka Krajobrazu*, t. 1 [14]. Warszawa: Wydawca: Katedra Sztuki Krajobrazu, Wydział Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, s. 135-150.
  - Wolski P. (2016b). *Uwagi do polityki ochrony i kształtowania krajobrazu Polski* [w:] A. Richling i Ł. Zbucki (red.). *Dynamika zmian w krajobrazie*. „Problemy Ekologii Krajobrazu”, 43. Białą Podlaska: Polska Asocjacja Ekologii Krajobrazu, Państwowa Szkoła Wyższa w Białej Podlaskiej, s. 5-17.
  - Wolski P. (2016c). [list] Pani dr Hanna Świątkiewicz-Zych. Dyrektor Departamentu Rynku Pracy, MRPiPS. Warszawa, 08.11.2016. Archiwum P. Wolskiego.
  - Wolski P i Cieślak Z. (2000). *Uprawnienia zawodowe architektów krajobrazu – przywilej czy konieczność?* [w:] P. Wolski (red.). *III Forum Architektury Krajobrazu. Nowe idee i rozwój dziedziny architektury krajobrazu w Polsce*. „Studia i Materiały. Krajobrazy” 29(41). Warszawa: Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Narodowa Instytucja Kultury, s. 338-343.
  - Wolski P. i Kott M. (2012). *Zasady zintegrowanego projektowania krajobrazu*. [w:] T.J. Chmielewski i B. Sowińska (red.). *Zarządzanie systemami krajobrazowymi*. „Problemy Ekologii Krajobrazu”, t. XXXIII, s. 299-305.
  - Wolski P., Wasilewski M., Kalus K. i Bielecka-Majowicz M. (2015). *Projekt zmiany zagospodarowania górnej płyty parkingu podziemnego na terenie Szkoły Głównego Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, przy ul. Nowoursynowskiej*. Warszawa: Katedra Architektury Krajobrazu, WO,B i AK SGGW, dokumentacja projektowa.
  - Wortal Publicznych Służb Zatrudnienia. Wyszukiwarka opisów zawodów. 216201 Architekt krajobrazu. Dostępne na: <http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy.../klasyfikacja...i.../wyszukiwarka-opisow-zawodo...> [dostęp 26.03.2017].
  - Zaitzevsky, C. (1992). *Frederick Law Olmsted and the Boston Park System*, 1<sup>st</sup> paperback ed. Cambridge, Massachusetts, and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press, p. 280.

### Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 20 kwietnia 1995 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania. Dz.U. 1995, Nr 48, poz. 253.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania. Dz.U. 2014, poz. 1145.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1999 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Obiektów Budowlanych (PKOB). Dz.U. 1999, Nr 112, poz. 1316 wraz ze zmianami z 2002 r. (Dz.U. Nr 18, poz. 170).
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane. Dz.U. 1994 Nr 89 poz. 414 ze zm.

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627 ze zm.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Dz.U. 2003, Nr 80, poz. 717 ze zm.
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dz.U. 2003, nr 162, poz. 1568 ze zm.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz. U. 2004, nr 92, poz. 880 ze zm.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu. Dz.U. 2015 poz. 774.